

IK HEB JE NODIG!

ELISABETH VAN DE DRIE-EENHEID EN DE VRIENDSCHAP

Iny Driessen

'Alleen een zelfgenoegzaam mens
heeft niemand nodig.'
Herwig Arts

Inhoud

Lieve Lezer

Verantwoording bij de vertaling

Lijst van afkortingen

Correspondenten in dit boek

Hoofdstuk 1. 'De tijd zonder jou duurt zo lang!'

Ondanks gemis: gunnen en geven

Aanhankelijke kapitein

Zweten of zwichten

Hoofdstuk 2. 'Je blijft me omhullen!'

De duivel achter elke hoek

Ook als wij zondigen zijn wij van U

Een lamp in een cel

Tedere kinderarmen

Hoofdstuk 3: 'Blijf me roepen!'

Verruimd hart, verruimde vriendschap

Ontroerd door attenties

Een eigen weg te gaan

Echo van mijn ziel

Hoofdstuk 4: 'Je hebt een grote plaats in mijn hart'

Dankbaarheid boven alles

De Ware Vriend als bron

Babbelen of bidden

Hoofdstuk 5: 'Je moet alles doen uit liefde'

Als de schaduw van God zelf

Opdat Hij in jou zijn vreugde vindt

De baby op de akker

Een heel programma

De ontvankelijkheid van Maria

Hoofdstuk 6: 'Hij is de vertrooster bij uitstek'

Ik denk niet dat je getikt bent

Alleen Hij kan je verdriet genezen

Laat niets je ontmoedigen

Een muur tussen Hem en mij

In de Karmel leer je liefhebben

Hoofdstuk 7: 'Je onzichtbare engel wil ik zijn'

Als een kostbaar reliek

Nu begint mijn zending

Met al de liefde van mijn hart

Mijn lieve broertje, roep je kleine zus

Hoofdstuk 8: 'Je mag lezen in mijn ziel'

Je komt me toch bezoeken?
We hebben elkaar lief in God
Ik ben zo klein, zo zwak

Hoofdstuk 9. 'Ze kent mijn ziel'

Te mooi om lang te duren?
Geen enkele garantie voor Gods liefde
De vruchten van de donkere nacht
In jou, mijn Moeder, is Hij voelbaar
Schrijnende onmacht
Mijn lieve Moeder, mijn beminde priester

Slottekst

In Hem blijf ik helemaal van jou!

Bloemlezing

Bibliografie

Lieve lezer,

Herinner je de dagen van weleer...

Als je ter wereld komt, zijn de eerste mensen met wie je wordt geconfronteerd je ouders en eventuele broers en zussen. In die 'groep' leer je leven, in goede en kwade dagen, in armoede en rijkdom, in ziekte en gezondheid... Je zou kunnen zeggen dat je thuis een laboratorium is, een experimenteerruimte waarin je leert hoe je met elkaar kunt omgaan en kunt leven in vriendschap. Zelfs als je gezin niet tot het gelukkigste behoorde: je bent er de mens geworden die je vandaag bent, met heel je rijkdom én met al je beperktheden. Met de capaciteit vriendschap te geven en te ontvangen. Zoveel families zijn verdeeld, vaak door ruzies waar men de oorzaak niet meer van weet, of door (erfenis)geld, door jaloezie, door kwetsende woorden... Al die gebrokenheid wil echter nog niet zeggen dat je er niet van kunt leren hoe vriendschap haar ware en volle gestalte krijgt, want echte vrienden zijn niet degenen waar je nooit eens mee overhoop ligt - integendeel. Ware vrienden zijn mensen bij wie je jezelf mag zijn. En als je een rottag hebt, dan mogen ze dat weten en proberen ze het te verdragen. Zelfs als dat niet lukt en iedereen het op zijn zenuwen krijgt, is dat geen ramp: het hoort bij de verbondenheid, het wordt je vergeven.

Maar dan worden kinderen groot en gaan hun eigen wegen. Je vrienden bouwen aan hun eigen leven. Vervreemd je van elkaar of kun je de verbondenheid onderhouden? Is vriendschap vergankelijk? Het kan jammer genoeg gebeuren dat je zelfs je liefste vrienden uit het oog verliest of loslaat: de drukte, de geografische afstand... Verbondenheid met mensen vraagt tijd, zorg, investering... Wat zijn vrienden, al dan niet behorend tot je gezin, je waard?

Ons gezin met zijn zes kinderen zit volop in de jaren van het loslaten, alsmaar loslaten. Altijd met een beetje pijn. Ze blijven immers niet onder de kerktoren wonen waar ze geboren en getogen zijn: ze zwermen uit. Maar er is ook heel wat om vast te houden: de fijne herinneringen, de verbondenheid, de conflicten en de verzoening, het gedeelde geloof en de twijfels, de boeiende heel verscheiden wegen... Als ouders kijken we met verwondering naar hoe onze kinderen hun leven opbouwen, hun relatie en gezin gestalte geven. Daarbij hebben ze zoveel vrienden en activiteiten, maar maken ze toch tijd om in de bres te springen als er mensen in nood zijn. Het is zó mooi om te zien! Midden in dit proces kwam er een voorstel van onze oudste zoon: toen ze één voor één hun vleugels begonnen uit te slaan en zich verspreidden over Vlaanderen, zochten ze wel nog geregeld hun oudertjes op, maar elkaar allemaal samen zien kwam er nog nauwelijks van, tenzij op grote feestdagen. En dát misten ze nu net: thuis wonend waren ze zo hecht met elkaar dat ze er niet aan dachten ook nog eens naar bijvoorbeeld een jeugdbeweging te gaan. Ze hadden genoeg aan elkaar. Dus kwam het voorstel: elke eerste zondag van de maand houden we een 'kidsday': iedereen die wil en kan, komt vanaf de namiddag 'naar huis', naar het ouderlijk huis. Om daar samen iets te eten, gezelschapsspelletjes te spelen, te praten over hun werk, hun vrienden, en de kleinkinderen schaamteloos te verwennen. Het is heerlijk hen bezig te zien en al hun verhalen te horen - ook wel een beetje vermoeiend, maar we genieten er dankbaar van, maand na maand. Want er ontbreekt zelden iemand. Niet dat er nooit woorden vallen: we zijn verre van het ideale (onbestaande) gezin. Maar het geeft ons het gevoel dat ons gezin voor hen een bakermat was en blijft: ja, het laboratorium van de vriendschap. Moge God geven dat het zo blijft...

Bij Elisabeth van de Drie-eenheid was het niet anders... Ook al kon er in haar geval geen 'kidsday' worden georganiseerd! Thuis leerde ze het geheim van de vriendschap die ze later vanachter de tralies nog aan zovelen zou geven en van zovelen zou ontvangen. De vriendschap met God was voor haar de bron van waaruit ze zich verbond met anderen. Ze heeft de volheid van de vriendschap beleefd, naar mijn bescheiden mening omdat ze zo nederig was te zeggen: 'Ik heb je nodig!'

Iny Driessen

Verantwoording bij de vertaling

Na de citaten die ik gebruik, noteerde ik meestal de plaatsen waar je de tekst vindt in zowel de *Œuvres Complètes* als in de *Geschriften* (indien de tekst daarin werd opgenomen) voor wie het Frans niet machtig is, maar toch de hele brief of tekst wil lezen.

Ik maakte vertalingen op basis van de Franse tekst in een meer hedendaags en vrijer Nederlands dat afwijkt van de teksten in *Geschriften*.

Enkele bemerkingen:

- In mijn vertaling, zowel in het boek als in de bloemlezing, nam ik de suggestie van Koen De Meester over om Elisabeths aanspreking van Jezus met 'Meester', hoe evangelisch en betekenisvol ook en helemaal in de lijn van haar liefde voor Maria Magdalena die Jezus op paasmorgen aansprak met 'Rabboeni', te vervangen door 'Heer'. 'Meester' ligt in onze taal zwaarder op de hand en roept een schoolsfeer op. Voor een uitgebreide verantwoording, zie *Elke zondag is een paasmorgen*, pag. 7.

- Wat ik wel vaak behouden heb zijn de 'O!'s van Elisabeth. Ze kunnen wat geëxalteerd overkomen, maar komen perfect overeen met haar temperament. Vaak volgt er een sterke emotie van verwondering, dankbaarheid, vreugde, ontdekking die door het gebruik van 'O!' sterker wordt benadrukt. Een karmelietes vertelde dat ze bij het bidden van het gebed *O Trinité que j'adore* een hele tijd alleen maar bij de 'O!'s bleef bidden omdat daar zoveel van Elisabeths gevoelens en intenties in besloten liggen dat ze er voldoende aan had.¹

- Elisabeth spreekt in haar brieven de ene persoon in de beleefdheidsvorm aan, de andere in de je-vorm, onafhankelijk van de vertrouwelijkheid van de relatie. Ik koos voor de je-vorm, behalve wanneer ze zich richt tot enkele geestelijken die zij met 'vous' aanspreekt, omdat dit meer overeenkomt met de etiquette van haar tijd. In haar aanspreking van God of Jezus is er een afwisseling tussen 'Vous' en 'Tu'. Ik koos consequent voor 'Jij' omdat ze dat voornaamwoord het meeste gebruikt en het haar vertrouwelijke omgang met Jezus beter weergeeft.

- Voor de vertaling van haar Poëzie/Gebeden heb ik geen poging gedaan het rijm te behouden: het zou de tekst te veel geweld aandoen, terwijl de inhoud van het gedicht telt.

- Elisabeth had naar eigen zeggen 'een vreselijk handschrift' en maakte veel fouten: in tijden, spelling, het gebruik van leestekens... Elke vertaler kan niet anders dan hier en daar op zijn gevoel afgaan. In de *Œuvres Complètes* vind je een degelijke omschrijving van de problemen die dat geeft om de Franse tekst en dus ook de vertaling in elke andere taal juist weer te geven. Soms kiest men ervoor de ellenlange zinnen die ze schreef in korte zinnetjes te verkappen (zoals in *Geschriften*). Ik koos voor de middenweg: om het vloeiende van haar gedachtegang te behouden, behield ik vaak (een gedeelte van) haar lange zinnen. Zo smaak je meer de vlotheid waarmee de woorden uit haar pen en uit haar hart vloeiden en wordt haar enthousiaste temperament bewaard. Want ze schrijft zoals de uitdrukking: 'Waar het hart van vol is...'

- Elisabeth gebruikt veel Schriftcitaten, de ene keer al vrijer dan de andere. Zelden vermeldt ze de verwijzing. Ik heb dat geregeld wel gedaan, maar niet altijd.

Lijst van afkortingen

C *Circulaire* van Moeder Marie-Germaine de Jésus. Ze schreef kort na de dood van Elisabeth 14 bladzijden.

S *Souvenirs*, een uitgebreide biografie van 17 hoofdstukken, ook door Moeder Marie-Germaine. Ze was intussen geen priorin meer, maar economiste. De nieuwe priorin, die Elisabeth niet echt had gekend, vond dat ze te veel tijd besteedde aan het boek dat ze 'op haar knieën en in tranen' schreef. De *Souvenirs* waren klaar op 15 oktober 1908 en verschenen in 1909. Ze werden heruitgegeven door de Karmel van Flavignerot (Dijon) in 2008 onder de titel *Elisabeth de la Trinité*,

¹ Cf. Jean Rémy, *Prier 15 jours avec Elisabeth de la Trinité*, Nouvelle Cité, 2000, pag. 117. In mijn vorige boek over Elisabeth, *Met de glimlach*, vind je een eigentijdse vertaling van het gebed 'O Drie-eenheid die ik aanbid'.

1880-1906. *Souvenirs*. Over de evolutie en de inhoud van C en S vind je een uitvoerige uitleg in de *Œuvres Complètes*, pag. 37 en volgende.

Geschriften van Elisabeth:

CF	Le Ciel dans la foi (De Hemel in het geloof)
GV	La Grandeur de notre vocation (De Grootheid van onze roeping)
DR	Dernière retraite (Laatste Retraite)
LTA	Laisse-toi aimer (Laat je liefhebben)
L	Lettres (Brieven)
B	Brieven
J	Journal (Dagboek)
NI	Nôtes intimes (Intieme Notities/Gebeden)
P	Poésies (Gedichten/Gebeden)

Werken over Elisabeth (zie ook de bibliografie):

OEC	Œuvres Complètes
BIO	Biographie
CON	Concordance. Les mots d'Elisabeth de la Trinité
GE	Geschriften
RB	Récits biographiques (biografische notities) in BIO
LD	Lettres diverses entre tierces personnes (brieven van derden) in BIO
PA	Procès apostolique de béatification (Apostolisch proces van de Zaligverklaring) in BIO
EP	Enquête Philipon (Onderzoek door Philipon) in BIO

Afkortingen die Elisabeth gebruikt:

J.M. + J.T. : Jezus - Maria + Jozef- Teresa

r.c.i. *Réligieuse Carmélite indigne* - onwaardige karmelietes, standaarduitdrukking na de professie.

Correspondenten in dit boek

Voor deze informatie baseerde ik me op de inleiding in *Elisabeth van Dijon. Geschriften*. Verder op de inleiding van de *Œuvres Complètes* en op *Elisabeth de la Trinité. Biographie*, beide van de hand van Koen De Meester.

Naast de vele brieven aan haar moeder en haar zus Guite (Marguerite), gehuwd met George Chevignard, vind je in dit boek brieven aan:

- André Chevignard, haar schoonbroer, seminarist die tot priester werd gewijd in 1905. Na zijn bezoek aan Elisabeth in de Karmel volgt een diepe correspondentie.
- De familie Hallo: mevrouw Hallo, die Elisabeth haar 'tweede moeder' noemt: Marie-Louise Hallo, hartsvriendin vanaf haar kindertijd, ook uit een militaire familie. Marie-Louise verbrandde jammer genoeg veel brieven van Elisabeth omdat ze te intiem waren. Verder is er haar broer Charles Hallo, die de laatste brief van Elisabeth ontving. Marie-Louise treedt in in de congregatie van het Heilig Hart, maar moet het klooster verlaten om gezondheidsredenen. Elisabeth en Marie-Louise ontmoetten elkaar vaak in de ochtendmis in de Karmel.

- De familie de Sourdon, bestaande uit Gravin de Sourdon, weduwe en vriendin van mevrouw Catez, en haar twee dochters Marie-Louise en Françoise ('Framboise'), die zeven jaar jonger is dan Elisabeth en een redelijk moeilijk karakter heeft.
- De familie de Gemeaux, met dochter Germaine, ook een muzikante. Ze onderhouden een intense briefwisseling. Germaine wordt visitandine in Djon, al verwachtte Elisabeth dat ze in de Karmel zou intreden.
- Voor haar intrede ontmoet ze in de Karmel vaak Marguerite Gollot die om gezondheidsredenen niet kan intreden in de Karmel. Ze zitten op dezelfde golflengte en schrijven elkaar heel intieme brieven, tot aan Elisabeths intrede. Daarna stopt de briefwisseling om een onbekende reden.
- Mathilde en Francine Rolland, nichten van mevrouw Catez, door Elisabeth 'tantes' genoemd.
- Priester, later kanunnik Angles, vriend van de familie Catez sinds 1886. Hij is haar vertrouwenspersoon vanaf haar kindertijd. Ze schrijft hem heel intense en vertrouwelijke brieven: aan hem kan ze alles kwijt. Mevrouw Angles, schoonzus van kanunnik Angles, die fysiek en moreel veel lijdt en via brieven door Elisabeth wordt ondersteund. Mevrouw Angles heeft een nichtje, Marie-Louise Maurel: er ontstaat een diepe vriendschap tussen haar en Elisabeth.
- Zuster Marie-Odile, karmelietes van Paray-le-Monial nadat ze eerst portierster was in Dijon toen Elisabeth intrad. Zij bewaarde slechts de laatste brief van Elisabeth, de rest verbrandde ze tot haar grote spijt...
- Moeder (Marie-) Germaine de Jésus, die priorin wordt kort na de intrede van Elisabeth. Ze ontwikkelt een intieme band met Elisabeth en verzorgt haar tot op haar sterfbed. Ze is de 'biografe' van Elisabeth.
- Henri Joseph Beaubis was 24 jaar toen hij Elisabeth leerde kennen. Hij verliet het seminarie van Dijon om in 1902 naar China te vertrekken als medewerker van de lazaristen. Wellicht bracht Moeder Germaine hem voor zijn vertrek in contact met Elisabeth.
- Antoinette de Bobet, gehuwd en moeder, een zielsvriendin van Elisabeth.
- Zuster Marie-Dominique, portierster van de Karmel van Dijon, op het ogenblik dat Elisabeth tweede portierster was.
- Zuster Marie van de Drie-eenheid, onderpriorin. Zij delen dezelfde naam, dus vieren hun naamfeest op dezelfde dag.
- Zuster Anne van Jezus, kosteres en verpleegster van Elisabeth.
- Louise Demoulin, 19 jaar oud. Ze groeide op in een antireligieuze familie, en werd pas gedoopt en deed haar eerste communie na de dood van haar vader, toen ze 14 jaar was. Omdat ze zoveel ouder was dan de andere kinderen en uitgelachen werd, ontfermde Elisabeth zich over haar. L 52 bevat een zinnetje van Elisabeth op een prentje met een kelk en een kostie: 'Aan mijn goede, kleine Louise, herinnering aan de mooiste dag van je leven.' L 291 is een mooie brief aan haar die je in de bloemlezing vindt.
- Gabrielle Montpellier uit Limoux. Elisabeth schrijft in L 11 van 1896, dus nog als tiener: 'Ik heb mijn lieve vriendin Gabrielle teruggevonden. Ze is nu 20 en erg charmant.'
- Dokter Barbier, dokter van de Karmel van Dijon, maar bijzonder toegewijd aan Elisabeth. Ze schrijft hem een erg mooie afscheidsbrief en laat hem de brieven van Paulus na.
- Clémence Blanc was postulante, misschien novice in de Karmel. Ze trad uit en men vermoedt dat ze en tijdje bij Guite logeerde. L 293 is aan haar gericht en lijkt te zijn geschreven kort na haar uittrede.

Hoofdstuk 1. 'De tijd zonder jou duurt lang!'

Enkele jaren geleden ging ik op het feest van de heilige Familie met mijn moeder naar de mis in haar parochiekerk. De priester preekte over het gezinsleven. Ik hield mijn hart al vast voor het model van het ideale gezin. Er is immers geen recept om een gelukkig gezin te brouwen, en ik had helemaal geen zin in een romantische bespiegeling over de heilige familie die we nooit zullen worden - want alleen God is heilig. Trouwens, de heilige Familie werd ook al vroeg geconfronteerd met onbegrip en gebrokenheid als je denkt aan de twaalfjarige Jezus die op eigen houtje achterbleef in de tempel... of aan de passage waar Jezus' moeder en familie Hem kwamen zoeken omdat er werd geroddeld dat Hij niet goed bij zijn hoofd was... Arme ouders! Met grote overtuiging zei de priester: 'Ik zou willen dat je deze vier pijlers onthoudt: *geven, toegeven, vergeven, nooit opgeven.*' Verder geen commentaar. Schitterend. Onmiddellijk viel het me op dat deze werkwoorden van 'geven in veelvoud' allesbehalve romantisch zijn: ze staan geankerd in de realiteit van het dagelijkse gezinsleven, van elke vriendschapsrelatie en van het leven in gemeenschap.

Terwijl ik las en nadacht over het gezinsleven van Elisabeth van de Drie-eenheid als beleving van en basis voor vriendschap, kwamen deze kernwoorden in me op.

Elisabeth groeit op in een warm gezin, maar dat wil nog niet zeggen dat het er altijd even gezellig aan toegaat of alles vlot verloopt. Elk gezin draait wel eens op vierkante wielen! Een brokje geschiedenis: Marie Rolland en Joseph Catez hebben een hecht huwelijk, een huwelijk uit liefde. Zij is enig kind uit een eerder welstellend gezin uit Saint-Hilaire (Zuid-Frankrijk) waar ze vriend(inn)en voor het leven maakt. Marie verliest haar eerste verloofde tijdens de oorlog² en ze doet er acht jaar over voor ze zich op 3 september 1879 waagt aan een huwelijk met Joseph Catez, een man uit een warm maar groot gezin waar *struggle for life* dagelijkse kost is. Ze zijn beiden al wat ouder: Joseph is 47, Marie 33. Joseph werkt zich op tot een erg gewaardeerde kapitein. Maries vader is commandant op rust. Zowel de ouders Rolland als de ouders Catez worden met veel genegenheid en waardering op handen gedragen door hun kinderen.

Ondanks gemis: gunnen en geven

Het huwelijk van Joseph en Marie is doordrongen van vriendschap. Joseph mag als hij 53 is bijna op pensioen en gebruikt zijn overgebleven verlofdagen om op familiebezoek te gaan. Tijdens de reis schrijven Joseph en Marie elkaar brieven. Elke scheiding doet haar pijn, maar Marie gunt hem de lange afwezigheid tijdens zijn vakantie. Ze zijn op dit moment 6 jaar getrouwd:

Mijn goede vriend,

ik was heel gelukkig met je lieve brief en ik ben erg blij te horen dat alles goed verloopt. Geniet van je verlof! Amuseer je goed. Ondanks de leegte die we hier voelen omdat je zo ver weg bent, mag je gerust je reis nog verlengen als je dat wilt. Je ziet dat ik geen egoïste ben, want de tijd zonder jou duurt wel lang! (...) Tot ziens, mijn lieve Joseph. We omhelzen je stevig.

Je Marie. (LD 21)

In een volgende brief vind je dezelfde tederheid en bezorgdheid:

Mijn goede vriend,

ik ontving net je mooie brief, gedateerd in Saint-Omer en ik wil je een goede reis wensen (...) Ik zou je zo graag terugzien (...) Zorg dat je geen kou vat onderweg! Tot ziens. We omhelzen je allemaal. Marie. (LD 22)

'We' slaat op dat ogenblik niet alleen op Marie en haar vader die sinds hij weduwnaar werd bij de familie inwoont - gastvrijheid voor grootouders was in die tijd vanzelfsprekend - maar ook op de twee kleintjes Elisabeth (Sabeth) en Marguerite (Guite of Guiguite) die intussen geboren zijn in 1880

² De Frans-Pruisische oorlog van 1870 tot 1871 die door de Pruisen gewonnen werd en leidde tot het oprichten van het Duitse keizerrijk. Frankrijk verloor daardoor het gebied van Elzas-Lotharingen.

en 1883. Kinderen zijn voor Marie en Joseph een geschenk uit de hemel. Vanuit het liefdesverbond met God en met elkaar zijn ze ontzettend dankbaar leven te kunnen geven, zeker op hun leeftijd en na de 36 uren weeën en de risicovolle bevalling die Marie moest doorstaan bij de geboorte van Elisabeth. Binnen de grote familie die het militaire kamp vormt, zien ze de vruchtbaarheid van hun huwelijk echter veel ruimer: als koppel zijn ze opgenomen in een grote vriendengroep van gehuwden, alleenstaanden, weduwen en weduwnaars... Het scheppende geven dat hun werd toevertrouwd in hun huwelijk en als beeld van God uitte ze in menslievendheid, edelmoedigheid, inzet, gastvrijheid...

Ook vandaag is het gezin een goede oefenschool om ruimer te leren geven. Maar er is een verschil 'binnen' en 'buiten' het gezin. Daar waar je de hele dag op elkaars neus leeft, is het moeilijker om je tijd en je middelen, je snoep en je speelgoed, je aandacht en genegenheid te geven dan aan anderen aan wie je toch altijd nog je 'betere kant' laat zien. Het is een veelgehoorde klacht: 'In het ziekenhuis is zij de geduldigste verpleegster die je je kunt voorstellen, maar thuis, voor mij en de kinderen...' of 'Voor de burens loopt hij de benen onder zijn lijf om te helpen met klusjes, maar thuis...' of 'Mama ontvangt iedereen die aan de deur komt en vraagt om beluisterd te worden. Maar zo heeft ze veel minder tijd voor mij...'

Je kunt een andere keuze maken: de tuincentra doen het niet slecht vandaag met hun ruim gamma aan heggen. Sommigen willen hun gezin 'beschermen' - of afschermen? Cocooning is men het gaan noemen in de sociologie: een huisje met een tuintje en een hele hoge heg of dikke bomen rondom het geheel. Terwijl een dergelijke heg meer onderhoud vraagt dan vriendschap en hij nooit zijn armen om je schouders zal slaan als je verdriet hebt...

Gezin worden is 'geven': van je tijd en middelen, van je gebed en inzet, van je dromen, je hoop, je geloof, van jezelf.

Aanhankelijke kapitein

In een brief van Marie van 4 mei 1885 (L 21 in LD) in antwoord op een brief van Joseph die verloren ging, valt het op hoe concreet Maries vriendschap blijft, ook bij de pijnlijke afwezigheid van haar aanbeden echtgenoot: haar gastvrijheid tegen wil en dank want ze is erg vermoeid, haar zorg en haar inspanningen om toch leuke dingen met de kinderen te doen, soms ten koste van zichzelf:

Mijn lieve vriend,

Ik zou je zo graag terugzien. Ik ga een beetje rusten want de kleintjes vermoeien me erg, Guiguite vooral, want ze holt altijd achter me aan. Je kunt je niet voorstellen hoe ze me aanbidt. Je zult me wel vermagerd vinden, want ik eet 'in galop'. Héloïse (*het kindermeisje*) is soms woedend, want Marguerite wil niet dat ze zich met haar bezighoudt. Vreemd: ze roept 's nachts op jou, zij die de voorbije twee weken nooit in haar slaap op haar papa heeft geroepen. Ik ga om 11 uur naar het station om de Cossons te zien (*haar oude vriendin Marie Lalande en diens man Cosson*), ze hebben hun reisroute veranderd: ze blijven maar een uur in Dijon en zullen het station niet verlaten. Omdat ik me zo moe voel, zou ik eerlijk gezegd liever niemand zien op dit ogenblik... In de tuin van papa groeit nauwelijks nog iets (...) Gisteren heb ik de *Break* genomen en heb ik de kinderen meegenomen voor een wandeling met de wagen. Ik had het hun al beloofd toen je vertrok. (...)

Tot vrijdag, toch? Vergeet niet me het juiste uur van je aankomst te laten weten zodat we je kunnen verwelkomen op het perron!

Marie

Hoe kijkt ze uit naar haar lieve vriend en echtgenoot! Ik herken het van mijn moeder: elke dag - elke dag - rond 17 u. snelde ze naar het raam wanneer ze een auto hoorde stoppen. 'Is hij het? Is papa daar?' En ik herken het bij mezelf: telkens opnieuw verlang ik naar het uur waarop Jan mijn man zal thuiskomen. Mijn oren staan gespitst op een deur die opengaat, bekende voetstappen, een niesbui...

Hij is daar! Ook als ik de kinderen of lieve vrienden verwacht, gaat mijn hart sneller kloppen naarmate het uur dat ze verwacht worden dichterbij komt. Uitkijken naar...

Marie, een beetje aan de strenge en soms zelfs rigide kant, schrijft ook andere dingen in haar brief:

Vergeet mijn raadgevingen niet, gedraag je, niet te veel bier drinken of sigaretten roken, verzorg je gezondheid en denk aan ons!

Kapitein Catez zal het wel kunnen plaatsen: hij is getrouwd met de dochter van een commandant! Geen wonder dat Elisabeth als ze speelt met haar vriendinnetjes ook kapiteinstrekjes vertoont... maar langs de andere kant is ze zo warm van hart dat niemand daar aanstoot aan schijnt te nemen. Kanunnik Angles, biechtvader van Marie toen ze nog in Saint-Hilaire woonde en intussen vriend aan huis, is al vroeg getuige van het wel en wee van het gezin. Na Elisabeths dood schrijft hij:

Ze was beगाafd met een levendige natuur, vurig, gepassioneerd. Geboren in een militair kamp als dochter en kleindochter van een officier voelde ze door haar aders het bloed stromen van een soldaat, warm en edelmoedig. Ze was wél gemakkelijk opvliegend, eigennuttig en wild (...) Ze speelde graag met haar vriendjes en vriendinnetjes - niemand onder hen kon beter het voortouw nemen dan zij. Ik zie haar nog hollen, door de bergen, de bossen, de weiden, rivieren oversteken, altijd aan de kop van de bende (...) Wat een verschil tussen haar en haar jonge zus Marguerite, die ook zo goed en lief was! De ene wild, exuberant; de andere rustig, ernstig (we noemden haar *de Gerechtigheid*). (...)

Ik heb haar (*Elisabeth*) niet één keer weten bidden, niet één keer weten biechten, niet één keer weten communiceren zonder dat ik, gesticht door haar, bij mezelf mompelde: 'Dat kind is een engel. (RB 6, 3-4.7; S pag. 28-30)

Zweten of zwichten

Op het eerste gezicht een doorsnee gelukkig gezin uit de 19^{de} eeuw met twee heel verschillende dochtertjes: aan de ene kant Elisabeth, oogappel van haar papa die ze haar koning noemt, een intelligent en vrolijk kind dat kan lezen voor ze zes jaar is, met donkere ogen die soms kunnen bliksemen. Tussen beide zusjes zijn er 'gewone' ruzies, zoals er die tussen zussen en broers altijd zijn. Als er echter iets is dat de sfeer in huis geregeld verpest, zijn het de driftbuien van babbelkous Sabeth met haar bazige karakter waar kanunnik Angles over schrijft. En die komen vaak voor, heel vaak. Aan de andere kant is er Marguerite, eerder zachtaardig en stil: ze ondergaat de buien van haar zus, maar ze blijven in haar geheugen geprent: ze herinnert zich na de dood van haar zus dat er al een koffertje klaar stond om Sabeth naar een verbeteringsgesticht te sturen! Moeder Catez spreekt over 'die kleine duvel'. Langs de andere kant is Sabeth zo'n aanhankelijk kind dat je niet lang boos op haar kunt zijn... Guite heeft echter geen moeite met het bazige van Sabeth, die altijd het haantje-de-voorste speelt. Marie pakt het goed aan: ze slaagt erin om de driftbuien van Sabeth te kalmeren, al is het met straf: zonder nachtzoen naar bed, een vreselijk iets voor Elisabeth, want het gezin Catez is een knuffelgezin waar tedere kusjes en op de schoot gehouden worden bij de dagelijkse omgang horen. Net door het evenwicht tussen tederheid en het aangeven van grenzen leert Marie haar dochters omgaan met conflicten en met verzoening: berouw hebben, beseffen dat je karakter weegt op de anderen en proberen je te beheersen, *toegeven* dat je niet altijd gelijk hebt, een stap naar *vergeven* zetten en je excuseren. Vooral ervaren de zussen de genade mensen rond zich te hebben die je telkens weer nieuwe kansen geven. Stuk voor stuk bouwstenen van vriendschap. Elisabeth beseft dat ze een moeilijk kind en een vervelende adolescent kan zijn.

Een 'kalm' of ideaal gezin kun je de Catez dus niet noemen, wel een gezin met passie in de dubbele betekenis van het woord. Het moet er regelmatig hebben gestormd, want de woede in Elisabeth is als een vulkaan die elk ogenblik kan uitbarsten. Innerlijk zal die vulkaan nog lang nawerken... en zal ze

vaak op haar tanden moeten bijten om haar woede onder controle te krijgen.³ Maar ondanks dat: de vier houden van elkaar met een warme, tedere liefde.

Elisabeth is negen jaar als ze zich in een nieuwjaarsbrief voorneemt omwille van haar moeder en haar kleine zus alle moeite te doen om haar woedeaanvallen onder controle te krijgen - met de hulp van Jezus. Ze wil een modeldochter worden omwille van haar mama en haar zusje. Guite ervaart dat er met haar zus na haar communie iets is gebeurd:

Vanaf haar eerste communie heb ik haar plots zien veranderen. Ze werd zachtaardig, rustig...
Ze beheerste zich. (EP 10, 1)

Toch is nog niet alle leed geleden. Uiterlijk slaagt Elisabeth er alsmaar beter in meester te worden over haar woedeaanvallen, maar ze geeft eerlijk toe dat het gevecht innerlijk nog lang voortduurt.

Er lijkt nauwelijks jaloezie te bestaan tussen de zusjes. De geboorte van Guite heeft niet alleen zusterlijke maar ook moederlijke trekjes opgewekt in Sabeth. Van kleins af aan neemt ze haar jongere zus onder haar vleugels en ze zal dat blijven doen tot ze sterft. Als ze 14 is, schrijft ze een versje over haar jongere zus, haar *cadette*, die ze steevast mijn *tout-petit*, 'mijn kleintje' noemt, zelfs als Guite al moeder is.

Aan mijn jongste zusje
Lieve en zachte kleine zus,
laat je grote zus toe, klein poesje,
om van je te houden met heel haar hart! (P 3 - 12 augustus 1984)

De meisjes krijgen privéonderwijs van heel toegewijde maar niet altijd zo onderlegde dames. Voor hun muzikale talenten worden wel alle registers geopend: uren muziekonderwijs per dag, de meisjes afwisselend aan de piano. Elisabeth bemoedigt Guite, geeft haar goede raad... Het zou anders kunnen gaan: de ene zus of broer kan de andere die jonger is of meer of minder begaafd behoorlijk vernederen. Zo niet bij deze zusjes. Toch verloopt het delen van de piano niet altijd op wieltjes. Een vriendin, Alice Chervau zegt:

Op zekere dag was ik getuige van een discussie tussen de twee zussen die allebei tezelfdertijd de piano wilden gebruiken (...) Mevrouw Catez wou dat Marguerite eerst zou spelen; dat zinde Elisabeth niet en ze zwichtte niet voor de vraag van haar moeder. (PA van Dijon, p. 357)

Koppige Elisabeth! Maar ze leert bij: na haar communie wordt ze zoals gezegd een toonbeeld van gehoorzaamheid, hoe moeilijk het haar soms ook valt en nog zal vallen als het over haar roeping gaat! Eerwaarde Angles getuigt dat er in Elisabeth twee grote liefdes zijn: die voor haar moeder en die voor Jezus.

Haar grote ogen waarin je de Hemel weerspiegeld zag, waren zonder ophouden gefixeerd op haar moeder en op God, en voortdurend vroegen die ogen: 'Wat moet ik doen?' (...) Een woord, een blik van haar moeder was al in staat om de meest duizelingwekkende beweging te stoppen. Er was maar één liefde in haar die de liefde voor haar moeder overtrof: dat was de liefde voor God.⁴

De virtuositeit van Elisabeth en Guite op de piano is ontzettend groot. Ze dwingen respect af, halen eerste prijzen... Elisabeth heeft na zeven jaar de muziekacademie achter de rug. Ze zou naar Parijs moeten om verder te specialiseren in muziek, maar daar heeft mama Catez de middelen niet voor. Elisabeth maalt er ook niet om: ze weet dat haar roeping niet in de muziek ligt, maar elders, bij iemand anders... De meisjes geven al van kleins af aan optredens - met groot succes en veel applaus.

³ Cf. BIO pag. 174

⁴ BIO pag. 175.

Moeder Catez is de eerste om haar dochters te stimuleren in het ontplooiën van hun talenten, maar ook de eerste om hun bescheidenheid bij te brengen. Elisabeth noch Guite zullen ooit groot gaan op hun uitgesproken talent. Ze begrijpen dat ze alles wat er in hen is van God hebben gekregen, dat ze er zelf weinig verdienste aan hebben tenzij het meewerken aan de genade en de talenten die God hun heeft toebedeeld. Bovendien is Elisabeths liefde voor Jezus intussen zo groot dat ze de toetsen aanslaat als een gebed tot Hem. Ze maakt muziek voor Hem, niet voor de mensen die haar bewonderen.

Ze hebben elkaar echter heel wat moeten *toegeven*. Een woord waar we niet zo van houden. Toegeven roept bedreiging op, je zin niet krijgen, afstand doen van je grote gelijk. Toe-geven is 'er bovenop geven', meer geven dan je eigenlijk zou willen doen. Je eigen gelijk, je 'goesting' of keuze opgeven. Het is loslaten en kiezen voor de armoede van geest, namelijk de nederigheid. Dat ligt ons niet... ondanks die mooie woorden van Jezus 'Zalig zij die arm zijn van geest want hun behoort het Rijk der hemelen' (Mt 5,3 - in de NBV: Gelukkig wie nederig van hart zijn...). We zijn bang al te gauw in de hoek geduwd te worden: daar waar je niet wordt beluisterd en waar niemand zich ooit afvraagt hoe jij denkt en voelt. Als je in een gezin echter allemaal de intentie hebt om toe te geven, is een gezond evenwicht mogelijk. Toegeven is dan luisteren naar wat in de ander omgaat om hem of haar tegemoet te komen. Je eigen centrum verlaten om empathisch te worden. Het is loslaten, als een hagedis die zijn vel verliest, om de huid van een ander aan te trekken. Is dit toegeven een teken van zwakheid, van een instabiele persoonlijkheid? Is God, 'ons Beeld', toegeeflijk? Niet als de liefde op het spel staat. Als mensen sjoeren, snijden en breken aan hun liefdesrelatie met elkaar of met Hem, geeft Hij geen duimbreed toe. In alle andere gevallen wel: Hij was bereid om van een grote God een klein menskind te worden. Jezus was bereid zich tot op het kruis los te laten, zich 'er bovenop' te geven voor ons. Niemand die nog denkt dat dit met 'goesting' gebeurde.... Het verhaal in Getsemane leert ons dat Hij het echt wel anders wou. Maar Hij gaf toe. Want het ging om de wil van zijn Vader die Jezus begreep als: 'Mijn geliefde Zoon in wie Ik al mijn vreugde vind, Ik heb geen andere manier om de mensen te tonen dat Ik hen liefheb tot het uiterste toe, tot in het vreselijke uur van de dood waar ze allemaal door moeten, dan toe te laten dat deze kruisiging van Jou die ik zo liefheb aan Jou te laten overkomen. Ik lever Je uit aan de handen van mensen, omdat dat de enige manier is om te openbaren wie Ik ben - en Jij bent mijn openbaring.' Een onmetelijke liefde, onbegrijpelijk voor ons menselijk verstand.

Dit is het doel van Elisabeths leven: in alles op haar Jezus lijken, dus voorbijgaan aan haar eigen verlangens. Over de doden niets dan goeds, zegt men vaak, met in het achterhoofd de gedachte: 'Maar hij of zij had toch wel heel wat fouten.' Guites getuigenis na de dood van haar oudere zus is echter heel eerlijk en komt recht uit haar hart. Ze vertelt over kleine feitjes, terloopse woorden van haar zus die haar openbaren hoe Elisabeth, nog zo jong, toegewijd is aan Christus:

Elisabeth was twaalf of dertien jaar toen ze me op een zondag na een dienst in de parochie zei: 'Ik heb gehoord dat de goede God me vroeg geen twee stoelen in de kerk te gebruiken. Het is niet juist dat we ons zo goed installeren.' Ik begon te lachen en zei dat de goede God er heus niet van wakker zou liggen of ze één of twee stoelen ter beschikking had. Later begreep ik dat die engel van mijn zus toen al tot in de kleinste dingen afhankelijk leefde van de genade: het geheim van haar snelle groei tot volmaaktheid werd me langzaam duidelijk. Vóór die leeftijd vulde de goddelijke liefde haar hart al. Ze getuigde ervan met heel haar wezen. Op zekere dag, toen ze nog jonger was, riep ze uit toen we langs het theater kwamen: 'O, wat zou ik graag actrice worden!' - 'Waar haal je zo'n verlangen vandaan, Elisabeth?' zei iemand haar, meer dan een beetje verrast door zo'n verzuchting. 'Dan zou er op zo'n plaats ten minste één hart zijn dat van God zou houden.' God liefhebben en Hem doen liefhebben, dat was heel haar leven. Ze waakte erover dat er niets in mijn ziel was dat de genade kon verhinderen. Zo probeerde ze me een zekere timiditeit te helpen overwinnen, omdat het in feite een gebrek aan eenvoud was dat voortkwam uit eigenliefde.

Aan zichzelf voorbijgaan was haar natuur geworden, in die mate dat men niet de minste krampachtigheid bij haar opmerkte in dergelijke situaties. Je zag aan haar zelfs het geluk wanneer ze al dacht aan een nieuw offer, een nieuwe daad van liefde. Zo werd het duidelijk welke vreugde ze anderen wilde bezorgen.

(S pag. 33)

Het is dezelfde houding die Elisabeth als adolescente zal aannemen als ze naar dansavonden moet - tegen haar zin, maar ze doet het in dienst van haar Jezus, opdat er dan toch één iemand zou zijn die aan Hem zou denken... Men ziet het aan haar, zelfs de jongens: ze is een levende getuigenis van gehechtheid aan Christus.

Hoofdstuk 2. 'Voor Jou verlaat ik hen'

Marie en Joseph zijn uitgesproken religieuze mensen - Marie is vroom, soms wat rigide met jansenistische trekjes en veel scrupules. Ze doet echter haar uiterste best haar scrupules niet over te dragen op haar kinderen. Joseph is een man van vertrouwen en gebed. Liefde en geloof worden dé magneten bij uitstek die hen en de kinderen aan elkaar binden. Elisabeth schrijft het later vanuit de Karmel aan haar moeder: zij is het die haar, terwijl ze op haar schoot zat, heeft leren bidden, niet zomaar met formulegebeden, maar écht bidden. Zij heeft haar Teresa van Avila doen lezen. In Brief 178 die Elisabeth schrijft vanuit de Karmel, herinnert ze zich nog levendig:

Lieve mama, jij bent het die het hart van je kleintje naar Jezus hebt gericht. Je hebt me zo goed voorbereid op mijn eerste ontmoeting met Hem, op die grote dag waarop wij ons aan elkaar hebben gegeven! Dank je voor alles wat je voor me hebt gedaan. Ik zou anderen Hem zo graag doen liefhebben, hun ziel aan Hem geven, zoals jij het met de mijne deed... (B 80/L 178 - 6 of 8 september 1903)

De duivel achter elke hoek

Natuurlijk worden de meisjes gedoopt en voorbereid op hun communie en vormsel. Als je de catechese leest die ze als voorbereiding krijgen, de notities die Elisabeth maakt bij de conferenties die op de parochie worden gegeven aan jonge meisjes, dan kun je je de vraag stellen hoe Elisabeth tot zo'n teder en moederlijk godsbeeld komt⁵ en opgewekt door het leven kan gaan. Er wordt vooral gefulmineerd tegen het wereldse, tegen de duivel die achter elke hoek op de loer ligt. God is een rechtvaardige zij het ietwat onbarmhartige Rechter: hoed je dus voor het laatste oordeel! Het vagevuur zal iedereen moeten doormaken om ooit te kunnen delen in het eeuwig leven. Elisabeth is meer dan eens verstrooid of rumoerig en moet dan op haar knieën in het midden van de gang gaan zitten. De priester die haar voorbereidt op de catechese vertrouwt toe aan mevrouw Hallo, moeder van Elisabeths beste vriendin: 'Met zo'n karakter zal Elisabeth Catez of een engel of een demon worden!' (EP 3,7).

Hoe Elisabeth zich heeft kunnen bevrijden van al die beelden om met zoveel overtuiging te spreken over Gods liefde en om een loflied op zijn barmhartigheid te worden, kan alleen aan de genade worden toegeschreven - in samenwerking met de liefde van de mensen die haar omringen. Het moet wel zijn dat ze van huis uit en van de volwassenen rond haar zoals priester en later kanunnik Angles en de priorin van de Karmel een heel ander beeld van God krijgt: God heeft ons het eerst liefgehad, en wel zozeer dat Hij zijn eniggeboren Zoon heeft gezonden om ons die liefde mee te delen. Ze leert Jezus kennen als dé Vriend bij uitstek, die je teder omarmt, aan wie je alles kwijt kunt, die je helemaal begrijpt en je van harte vergeeft.

De sfeer in het gezin is doordrenkt van geloof. Elisabeth heeft levendige herinneringen aan de religieuze feesten, zeker aan Kerstmis dat uitbundig werd gevierd. In B 86/L 190 (4 januari 1904) schrijft ze aan kanunnik Angles hoe levendig ze zich de kersttijd herinnert:

Met zoveel plezier ging ik aan de schouwen in het huis de sokken hangen die het Kind Jezus overvloedig zou vullen. Na een kort gebed en een laatste zoen aan mama ging ik naar mijn kleine witte bed. O, wat had ik mooie dromen!... Ik zag het goddelijk Kind, vergezeld van engelen, erg mooie dingen brengen. Ik wou wakker worden om hen te zien. Maar nee! Mama had gezegd dat Jezus niet zou komen bij kinderen die niet hadden geslapen!... Vanaf de dageraad waar ik zo naar had uitgekeken en verlangd, opende ik mijn ogen. Zonder te bidden sprong ik vlug uit mijn bed. Zo liep ik van schouw tot schouw en werd ik alsmaar uitbundiger, alsmaar opgewekter, en iedereen had plezier om mijn plezier!

⁵ Zie hierover uitgebreid in Iny Driessen, *Met de glimlach. Leven met Elisabeth van de Drie-eenheid*, Carmelitana, 2013, pag.29-48.

In DS 53 van 28 december 1896 voegt Elisabeth eraan toe: 'Sindsdien zijn er heel wat jaren verstreken. En helaas zijn er ook leegtes gekomen! En hoe jong ook, mijn indrukken zijn heel erg veranderd. Maar Kerst is voor mij altijd de zachte en mysterieuze nacht gebleven!' De leegtes waarover ze het heeft zijn het overlijden van haar grootvader en vader...

De ouders Catez zijn gelukkig dat hun meisjes zo ontvankelijk zijn voor het geloof. Hoeveel wordt er niet geleden door ouders en grootouders omdat hun kinderen zich op een bepaald ogenblik helemaal afkeren van het hun aangeboden geloof? Ouders krijgen vaak de indruk dat ze tekortgeschoten zijn in het doorgeven van het geloof, er te weinig over hebben gesproken of getuigd. Grootouders proberen als ze babysitten dingen goed te maken, hun kleinkinderen het kruisteken en de eerste gebeden te leren, hen mee naar de mis te nemen... Helpt het allemaal? Ja, want terwijl de boer slaapt... Niets van al je inspanningen en je gebed gaat verloren. Wie weet op welk ogenblik je kinderen zich weer geraakt zullen voelen door God? Hij is een God van verrassingen! Zo vaak vinden we niet de juiste woorden; er liggen generaties tussen ons en onze kinderen. We mogen niet verwachten dat zij als adolescenten van deze tijd dezelfde passie voor Christus voelen als wij op latere leeftijd. Bovendien vergeten we dat het getuigenis van ons leven het meest sprekend is, dat de liefde die we in het spoor van Jezus aan onze kinderen bewijzen het meest beklijft. Je kinderen zien liefhebben blijft het belangrijkste - omdat de liefde boven alles komt. Ouders zouden met vallen en opstaan de eerste getuigen moeten proberen te zijn van Gods barmhartigheid en nooit de deur sluiten voor hun kinderen. Dat is soms gemakkelijker gezegd dan gedaan: leef maar eens met een junkie... Ik bid elke dag voor mijn kinderen en kleinkinderen dat zij gespaard blijven van zulke beproevingen, dat zij liefdevolle, gelukkige mensen worden en dat God hen zou raken. En ik bid ervoor dat mijn man en ik 'toonbeelden' mogen worden en blijven van Gods eeuwigdurende vriendschap.

Elisabeth noteert vanuit de 'sermoenen' die ze gaat beluisteren over het christelijk gezin en de kwaliteiten van een christelijke vrouw:

Het geloof. Zij waardeert het, elke dag dankt ze God ervoor. Als jong meisje vertelt ze aan arme kinderen over die grote en troostende waarheden van het geloof. Als moeder en echtgenote leert ze de mensen die haar omringen deze waarheden kennen en liefhebben. Ze zou nog liever haar kind zien sterven dan zien dat het zijn geloof verliest...

(J 76, 19 maart 1899)

Straffe taal! Hoe dierbaar en kostbaar het geloof me ook is, mijn kinderen zien sterven omdat ze ongelovig zouden zijn (maar wie kent het hart van een mens?) is zeker niet mijn verlangen!

Ook als wij zondigen zijn wij van U

De exponent van de liefde is *vergeven*, héél ver geven. Misschien hebben we het daar vandaag het moeilijkste mee. We slagen er nog net in om tussen onze lippen door 'sorry' te mompelen. Verder raken we vaak niet. Om vergeving te vragen moet je immers eerst deemoedig aan jezelf bekennen dat je een fout maakte, ten tweede moet je de moed vinden om naar een ander te gaan, en ten derde een taal zoeken om je spijt uit te drukken. Vergeving schenken vraagt dan weer een loslaten van je gekrenkte gevoelens, een ruim hart, en het stellen van een gebaar of het spreken van oprechte woorden waarin je je vergeving uitdrukt. De liefde moet groot zijn om daaraan te willen beginnen. Nochtans is vergeven noodzakelijk als je vrienden wilt blijven. De andere mogelijkheid is dat je blijft mokken, agressief en wrokkig of bitter wordt en uiteindelijk je relatie verbreekt. Of je slikt en slikt nog eens, zoals je een ooievaar een kikker ziet doorslikken, om enkele uren nadien weer 'normaal' te kunnen doen. Maar mensen zijn geen ooievaars, hun maag begint na verloop van tijd zwaar te wegen door alle onverteerde kikkers.... Het blijkt ontzettend moeilijk onze conflicten bespreekbaar en verzoenbaar te maken. Om zo te vergeven dat je er na enkele maanden niet op terugkomt, verwijtend: 'Weet je nog hoe je me toen hebt gekwetst?' Tot verzoening komen naar het

voorbeeld van het evangelie betekent enerzijds dat je erkent dat jijzelf en de ander mensen zijn met fouten, met zonde - 'Wie zonder zonde is, werpe de eerste steen,' zei Jezus (cf. Joh 8,7) - en dat wij getekend zijn door wat in ons leven mis liep. Maar dat is geen ramp. Wij mogen immers geloven: 'Ook als wij zondigen, zijn wij van U!' (W 15,2). Anderzijds is vergeven van de orde van 'telkens opnieuw' krediet geven en vertrouwen en weer liefhebben alsof de fout niet was gebeurd - nog méér liefhebben. Dat is een moeilijke opgave, maar zo doet Jezus het, en zo barmhartig wil ook Elisabeth worden. Daarom zwicht zij en geeft ze toe, daarom smeekt zij om vergeving. Ze beleeft wat Meester Eckhart schrijft:

'Als je je keert tot God
en opstaat uit je zonde,
dan doet de trouwe God
alsof je nooit gezondigd had!
Hij heeft je even lief als ieder ander.
Als Hij je nu maar bereid vindt,
dan let Hij niet op wat vroeger geweest is.
God is een God van het 'nu':
zoals Hij je vindt,
zo neemt Hij je en laat Hij je,
net zoals je nu bent.
Hij wil graag jarenlang op je wachten
opdat je dan toch van zijn eindeloze liefde zou weten.'

Dat mag Elisabeth aan den lijve ondervinden: ze krijgt telkens weer vergeving van haar gezinsgenoten. Ze heeft heimwee naar haar vroegere biechtvader die haar veel strenger aanpakte. De pastoor, die ze wel erg waardeert, is veel te zachtaardig en barmhartig voor haar (J 5). Ze wil een andere biechtvader, maar haar moeder vindt het geen goed idee - en Elisabeth gehoorzaamt. Ze vraagt wel op een ontroerende wijze vergeving aan Jezus:

Na zijn preek, die zo aangrijpend was, zei de pater luidop een akte van berouw. Ik weende heel erg!

O Jezus, vergeef me, vergeef me mijn fouten, vergeef me de woedebuien van vroeger, vergeef me het slechte voorbeeld dat ik gaf, mijn trots en al die andere fouten die ik zo vaak bega. Ik weet het, er is geen ellendiger schepseltje dan ik, want Jij hebt me zo veel gegeven, Je bent me blijven omhullen. O Heer, vergeef me! Hoe kan ik genade vragen voor anderen als ik zelf zo schuldig ben... Hoe komt het dat Je me na zoveel beledigingen toch niet de rug hebt toegekeerd? O Heer Jezus, mijn Bruidegom, mijn Leven, vergeef me!
(J 34, 9 maart 1899)

Een lamp in een cel

Marie heeft dus een grote rol gespeeld in Elisabeths geloofsgroei. Elisabeth raakt gepassioneerd door Jezus, haar ware Vriend die ze al haar vriendschap wil geven. In haar intieme notities schrijft ze als ze 20 jaar is over een van de sterkste punten in haar spiritualiteit die alsmaar intenser tot ontwikkeling zal komen: de cel in haar innerlijk. De sfeer van haar woorden doen erg aan het Hooglied denken, dat Bijbelse boekje over de liefde:

De cel van mijn Beminde

Zijn bed zal mijn overgave zijn aan zijn goddelijke wil. Er zal een gemakkelijke zetel zijn, die bestaat uit verstervingen, en een zacht tapijt dat wordt gevormd door de nederigheid. Zo zal mijn Beminde met plezier in mijn arm celletje wonen en ik zal het versieren met alle mogelijke bloemen die ik maar vind. Die bloemen zullen de offertjes van elk ogenblik zijn, en ik zal aan mijn Jezus zelfverloochening en verzaking geven als voedsel. Er zal altijd een klein lampje

branden: zijn vlam zal de liefde zijn, de liefde die het hart verteert dat in beslag wordt genomen door Jezus.
(NI 8, 15 augustus 1900)

Toch zijn er soms pijnlijke verschillen in de geloofsbeleving tussen Elisabeth en haar moeder die veel te maken hebben met de alles overheersende passie van Elisabeth voor Jezus en haar verlangen naar eenwording met Hem. Marie begrijpt bijvoorbeeld niet waarom Elisabeth zo graag en vaak te communie wil gaan. Als kind en adolescent legt Elisabeth zich regelmatig vastendagen op, tegen de wil van haar moeder. Ze doet het heimelijk - niet echt een heilig trekje:

Sinds drie dagen kon ik 's morgens vasten zonder dat mama het merkte! O wat ben ik blij dat ik die kleine versterving kan doen voor mijn Jezus! (J 4 - 6 februari 1899)

Maar Marie is niet van de domste:

Mama heeft opgemerkt dat ik 's morgens niet ontbijt. Ze heeft zich behoorlijk boos gemaakt op mij. Moet ik herbeginnen? Ik denk het niet! (J 6 - 10 februari 1899)

Gehoorzaam is ze intussen dus wel geworden.

Marie kan er ook niet bij dat haar dochter om toegewijd te zijn aan Jezus absoluut naar zo'n streng klooster als de Karmel wil en daarmee definitief afscheid neemt van de wereld en vooral van haar en Guite. Het is van meet af aan een penibele kwestie. Ze verbiedt het haar - aanvankelijk helemaal. Ze hoopt dat de roeping die Elisabeth al heel vroeg uit (als ze zeven jaar is), een stille dood sterft en bekokstooft samen met haar biechtvader een mogelijk huwelijk met een heel valabele kandidaat. Natuurlijk zegt Elisabeth nee - haar hart is al aan Jezus gegeven. Er wordt over het pijnlijke onderwerp gezwegen, veel te lang. Mama Catez is bezitterig, verlangt haar dochters in haar buurt, en vermoedt, wellicht terecht, dat Elisabeth zeker nog niet klaar is voor zo'n streng klooster als de Karmel. Elisabeth maakt door het uitstel een hele groei door die gepaard gaat met innerlijke strijd, met tranen, lijden. In haar hart verzet alles zich tegen de weigering van haar moeder. Ze heeft zelfmedelijden: 'Waarom nog zolang wachten?' In de bloemlezing van *Met de glimlach* kun je haar Poésie 29 vergelijken met Poésie 49 - er liggen bijna twee jaar tussen de teksten: Elisabeth ontdekt langzaam maar zeker dat ze haar eigen wil zou doordrijven als ze al zo jong naar de Karmel zou gaan, dat die wens een zoeken van zichzelf is, een uiting van eigenliefde die veel te maken heeft met hoogmoed - terwijl ze in het diepst van haar hart alleen maar wil wat Jezus wil. Door de jaren heen leert ze dat het juist de gehoorzaamheid aan haar moeder is die haar tot overgave aan Jezus leidt, totdat ze kan zeggen: 'Uw wil geschiede: als U wilt dat ik nog in de wereld blijf, dan zal ik er het beste van maken.'⁶ Er is een impasse tussen haar liefde voor haar moeder en voor Jezus. Maar moet die liefde concurrentieel zijn? Guite heeft uiteindelijk de moed de stilte te verbreken - en hun moeder geeft toe. Dat veroorzaakt tranen bij de drie vrouwen Catez, zo noteert Elisabeth in haar dagboek:

Marguerite heeft nog eens met mama gesproken over mijn roeping omdat mama haar zei dat ze dacht dat ik er niet meer mee bezig was. De pastoor had haar er immers niets meer over gezegd en ik had het er ook niet meer over. Ze vond dat het niet aan haar was om erover te beginnen. Na het ontbijt sprak mijn arme moeder me er dan toch over aan en toen ze zag dat ik nog altijd vastbesloten was, begon ze erg hard te schreien. Maar ze zei dat ze me niet meer zou tegenhouden na mijn 21^{ste}! Dat ik dus nog maar twee jaar moest wachten, totdat ik met een zuiver geweten mijn zusje kon achterlaten. O, ik bewonderde haar gelatenheid! (...) Toen ik hen beiden zag wenen om mij, stroomden de tranen ook over mijn wangen. Mijn Jezus, Jij bent het toch die me roept, Jij die me ondersteunt, ik heb het nodig Je te zien terwijl ik mijn lieve mama en zus in mijn armen neem opdat mijn hart niet zou breken. Ik zou alles doen om hun die tranen te besparen, maar ik ben er de oorzaak van... O mijn Heer, ik weet dat Jij me wilt en dat Je me kracht en moed geeft. Tussen de tranen door voel ik een rust, een grenzeloze zachtheid. (...) Maria, dank je, ik ben ontroerd, ik vind er geen ander woord voor. Zet je werk

⁶ Cf. B pag. 152.

verder, steun mijn geliefde moeder, ik bewonder haar moed zo erg. Beloon mijn lief kleintje dat me niets anders toewenst dan het geluk waar ik naar hunker. O, geef hun kracht en moed. Ze begrijpen dat ik, ondanks mijn liefde voor hen, klaar ben om hen te verlaten voor mijn Jezus. En ze geloven dat Hij het is die mij roept, dat ik hen voor Hem opoffer. O mijn Geliefde, steun hen, steun ook haar die uit liefde voor Jou zou willen sterven en die geen woorden kan vinden die krachtig genoeg zijn om Je te danken! (J 105 - 26 maart 1899).

Lang voor de roeping van Elisabeth door Guite en haar moeder wordt aanvaard, wordt het gezin diep getroffen...

Tedere kinderarmen

Grootvader Rolland die zijn kleindochters jarenlang aanhaalde en verweende, sterft. De familie treurt. Acht maanden later volgt vader Joseph Catez zijn schoonvader heel onverwachts in de dood. Hij is slechts 55. Het verdriet van Marie en de meisjes Catez, op dat ogenblik zeven en vier jaar, is onnoemlijk. Tien jaar na het overlijden van haar vader schrijft Elisabeth volgend gedicht:

O vader, tien jaar geleden
heeft de wrede dood jou neergeslagen!
Je liet je weduwe in tranen achter,
en ook je nog zo jonge kinderen.
Je ziel verliet de aarde,
dat ballingsoord, dat dal van verdriet,
om terug te keren naar de schoot van God
in de mooie stad van de Hemel...
In mijn tere kinderarmen,
die armen die je zo vaak hebben omhelsd
duurde je doodstrijd maar heel kort,
het was het laatste gevecht van je leven!
En ik probeerde die laatste lange zucht
nog vast te houden!...
Beschermmer van mijn kindertijd,
die altijd waakte over je geliefde kinderen,
ik beloof je dat de jaren
mijn herinneringen aan jou, mijn zo lieve vader,
niet zullen uitwissen.
Jij die veel te jong door Jezus werd geroepen
tot de eeuwige heerlijkheid!
(P 37 - 2 oktober 1897)

Verdriet kan ervoor zorgen dat je je opsluit in jezelf. Rouwen is niet gemakkelijk. Ieder heeft er zijn eigen manier voor, zijn eigen ritme ook. We weten niet of er in de familie Catez nog veel wordt gesproken over hun grootvader en vader. We kunnen uit Elisabeths tekst wel veronderstellen dat ze veel hebben gehuild, dat het onverwachte verlies hen alle drie heeft getekend. Maar ook de dood hoort bij het (gezins)leven en bij de vriendschap. In ieder geval heeft de dood hen niet vervreemd van elkaar, integendeel, het lijkt wel of Marie en haar twee dochters nog hechter worden: ze zijn helemaal op elkaar aangewezen, al mogen ze veel troost ervaren van familie en vrienden. In een militair kamp ben je immers allemaal familie van elkaar: de solidariteit is er groot. Marie, Elisabeth en Guite maken er zielsvriendinnen voor het leven. De onderlinge gehechtheid, hun diepe geloof en de steun van vrienden houden hen recht. Het is iets van het mooiste in de vriendschap dat zij ons met de hoop als een licht in het leven voorafgaat en ons in alle omstandigheden tegen de moedeloosheid behoedt. Door vriendschap blijven afwezigen aanwezig, voelen zwakken zich sterk en leven zelfs de doden voort... Marie Catez is echter een sensibele en wat weemoedige vrouw met een niet al te

goede gezondheid: ze voelt zich eenzaam na het overlijden van haar man en klampt zich vast aan haar twee schatten, die muzikale wondertjes, de meest levendige herinneringen aan haar geliefde Joseph. Misschien heeft ze het daarom zo moeilijk om Elisabeth naar het klooster te laten gaan: ze droomt ervan haar te zien trouwen en laat dan ook waardige kandidaten de revue passeren - zonder resultaat. Hoe verlangt ze niet naar kleinkinderen die de vreugde van haar oude dag zouden kunnen zijn...⁷

In B 132/L 280 schrijft Elisabeth hoe gelukkig en dankbaar ze is om *de trouwe vrienden die haar moeder in elke tegenspoed blijven omringen* - in het bijzonder de familie Hallo: destijds bij het overlijden van Joseph, bij ziekte, en ongetwijfeld ook op het ogenblik dat Elisabeth deze brief schrijft en Marie weet dat haar oudste dochter veel lijdt en bijna zal sterven:

Mijn kleine lieve mama,

Het is mijn fout dat je nog geen nieuws van me kreeg. Gisteren zei onze Moeder me je te schrijven en ik begreep het niet, maar ik denk dat je via Guite wel weet dat je gerust mag zijn over mij en dat je volop moet genieten van je verblijf bij *zo goede vrienden*. Zeg aan mijn tweede mama (*mevr. Hallo*) hoe dankbaar ik haar ben voor haar brief en vooral voor haar goedheid voor mij, én voor jou, want ik bemin jou meer dan mezelf en al die attenties voor jou raken me in het diepst van mijn hart. Wat ben ik blij je zo dicht bij haar te weten, en bij mijn kleine zus en de goede Charles (*Marie-Louise en Charles Hallo*). Ik ben er ook, samen met jullie, daar twijfel je toch niet aan? Het was destijds ook mijn tweede thuis. Ik voelde me er kind aan huis! (...) (*Ze zagen elkaar vroeger bijna elke dag*).

God beware je, lieve mama. Ik verenig me met de kleine groep van de Rue Vavin om jullie het beste van mijn hart te wensen. Zeg hun in mijn naam dank voor jou.

(12 juni 1906)

De dood van kapitein Catez heeft echter nog gevolgen: Marie en de meisjes moeten het militaire kamp verlaten en hun intrek nemen in een soberder appartement dicht bij de Karmel van Dijon - en verder weg van de dragende vrienden. Het gezin leert echter *niet op te geven*. Het is een 'zeer' van deze tijd dat wij dat wél vlug doen, dat we het zo vlug opgeven met elkaar en met onszelf - met het leven. We kiezen de weg van de minste inspanning en weerstand. Zo anders dan de hartstochtelijke Paulus die schrijft aan de christenen van Kolosse: 'Al mijn moeite is erop gericht dat zij goede moed houden en innig in liefde verbonden blijven en zo komen tot de volle rijkdom van het inzicht in Gods geheim, Christus namelijk, in wie alle schatten van wijsheid en kennis verborgen liggen' (Kol 2,2-3). Het nooit met elkaar opgeven is geloven dat jijzelf, de ander, je kinderen nog elke dag groeien, dat jij en zij in zich die 'schat' van goddelijkheid dragen, dat 'iets' in ons dat verwijst naar Hem naar wiens beeld wij zijn gemaakt. Het nooit opgeven met elkaar is al je moeite erop richten dat een ander niet ontmoedigd raakt, dat je in liefde verbonden blijft, zodat de rijkdom van Gods geheim, Christus zelf, zich openbaart in je gezin. Ook als je relatie in crisis of in rouw is. Elkaar nooit opgeven betekent niet dat er geen mislukkingen kunnen zijn, ook niet dat een scheiding altijd te vermijden is. Als je het maar niet opgeeft zelfs dán nog de goedheid in de ander te zien. Wat telt is hoe je met zo 'n breuk omgaat - en met elkaar, midden in de gebrokenheid. Of met je kinderen als zij andere wegen gaan. 'Ons Beeld' geeft ons toch nooit op? 'Elk kind brengt de blijde boodschap dat God nog niet ontmoedigd is over zijn mensen' (R. Tagore). Waarom zouden wij dan ontmoedigd zijn? Ondanks de pijn en het verdriet, de verloren geliefde, de vriendschappen die verwateren: niet opgeven, leert Marie Catez haar dochters - en zij haar.

Zo zijn de eerste twintig jaar van Elisabeth en vooral het gezin waarin ze opgroeit een laboratorium bij uitstek om vriendschap te geven en te krijgen: ze zal dan ook tijdens haar korte leven ontzettend veel, op heel verschillende manieren en aan een brede waaier van mensen haar genegenheid tonen.

⁷ Cf. BIO pag. 177.

Haar hart is door wel en wee ruim en teder geworden, het heeft leren geven in veelvoud: geven en ontvangen, toegeven, vergeving krijgen en schenken, het niet opgeven. Elisabeths standvastigheid wordt haast spreekwoordelijk. Haar hart is bovenal vervuld van het geloof in Jezus, de Vriend bij uitstek die zichzelf helemaal heeft gegeven en daardoor bron is geworden van alle andere vriendschappen: ze is helemaal klaar voor het leven in gemeenschap.